

O OKTOBRU

Dogodek, ki je sprožil prelomnico v zgodovini človeške družbe, je navdihnil revolucionarje in pesnike, da so izgovorili močne in iskrene besede o prvi zmagoviti proletarski revoluciji. Leninov Oktober je slej ko prej eden največjih virov navdiha, tako pesnikom kakor teoretikom znanstvene misli.

O oktobrski revoluciji je napisanih na stotisoče strani — člankov, študij, spominov in nešteto drugih knjig. To je samo majhen, mimogrede opravljen izbor iz bogate zakladnice izjav uglednih osebnosti našega in mednarodnega delavskega gibanja.

Filip FILIPOVIČ: Žal nimamo obširnih podatkov o dejavnosti socialistične vlade v Rusiji. Toda tisto, kar nam je znano samo iz časnikov, nas lahko prepriča, kako veliko zgodovinsko poslanstvo opravlja režim delavskih in vojaških sovjetov v Rusiji... Ruska revolucija zabija globok klin med leve in desne stranke, postavlja jih pred dilemo, da se opredele: za socializem ali proti njemu. (1918.)

Zivko JOVANOVIČ: Tri stvari so značilne za boljševizem, spričo katerih je največje gibanje, kar jih je kdaj bilo na svetu. Te tri stvari prinašajo s seboj revolucijo odnosov, revolucijo zavesti in revolucijo akcije. Te tri stvari urejajo družbeno vprašanje s preobrazbo družbe iz temeljev. Pri tej preobrazbi kažejo zavest iz temeljev zrevolucionirano in torej očiščeno vseh utvar buržoazne družbe. (1918.)

J. M. SVERDLOV: Oktobrski revolucija je zanesla požar socialistične revolucije ne samo v Rusiji, marveč tudi v vseh deželah. Mi ne dvomimo o tem, da se bodo iskre našega požara razletele po vsem svetu, in ni daleč dan, ko se bodo delovni razredi vseh dežel dvignili proti svojim izkoriščevalcem tako, kakor se je v Oktobru dvignil ruski delavski razred in za njim tudi ruski kmetje. (1918.)

Dimiter BLAGOJEV: Prav ta velika revolucija, znana z imenom BOLJŠEVIŠKA REVOLUCIJA, je

pomenila začetek novega sveta, ki se temeljito razlikuje od buržoaznega kapitalističnega in imperialističnega sveta, ki je do včeraj gospodaril povsod. To je tista revolucija, ki sproža po vsem svetu globok preobrat v psihologiji in zavesti širokih ljudskih množic... Ta revolucija drami zdaj zavest in neti revolucionarni plamen med podjarmljenimi, izkoriščenimi in zatiranimi... (1919.)

August CESAREC: Oktobrski revolucija, ki jo je začel in navdihnil boljševizem, je logično nadaljevanje renesanse, reformacije, angleške in francoske revolucije, pariške komune... (1919.)

Klara ZETKIN: V Rusiji je izbruhnila revolucija. Z mogočnim glasom je kriknila čez dežele: »Bila sem, sem in bom.« In glej! Po svetu je zavel močan dih duha, ki je dramil. Vera v nesmrtno življenje prepričanih, z vzvišeno nalogo revolucije je dobila orjaške sile. Ruska revolucija je med svetovnim proletariatom razplamnila iskro težnje po osvoboditvi prek komunizma, vero vanj, voljo po njenem uresničenju z bojem, ki ju je pokrival nacionalistični pepel, do razplamenelega plamena. Izmozgani in po-teptani vseh dežel so se spet naučili, da se v možati veri zanašajo na svojo lastno moč. (1921.)

Romain ROLLAND: Ne poznam močnejše osebnosti v Evropi našega stoletja. On (Lenin) je tako globoko potopil ladijski kljun svoje volje v kaotični ocean mlahavega človeštva, da se brazda še dolgo ne bo izravnala med valovi in ladja je zdaj krenila kljub riharjem z vso brzino proti novemu svetu.

Miroslav KRLEZA: Leninovo ime je sedemnajstega leta pomenilo signal svetilnika nad brodolomom mednarodne civilizacije in odtelej do dandanašnjega ni minil niti en dan, da Morzejevi stroji na brzozavnih progah sveta ne bi natipkali imena tega svetilnika, in minil ni niti en dan, da ti brzozajvi ne bi sporočili o njem kake laži, podlosti in izmišljotne. (1924.)

Bela KUN: Gesli oktobrski revolucije sta: trojno geslo »Miru, kruha, svobode!« in geslo, ki pomeni začetek največje preobrazbe zgodovine, ki je začrtala smer bitke najmanj enega stoletja — »VSO OBLAST SOVJETOM!«

Ti gesli so izgovarjali milijoni, ki so prvokrat zmagali v ljudski revoluciji pod vodstvom proletariata. »Miru, kruha, svobode!« je grmel oktobrski vihar, ki je na najvišji jambor, viden vsemu svetu, vzdignil zmagovito rdečo zastavo, s katere je drugo geslo pozivalo v nadaljni boj: »VSO OBLAST SOVJETOM!« (1927.)

Božidar ADZIJA: Po zaslugi ruske revolucije bodo ljudske množice nosilec vsega družbenega in državnega življenja, in čim bolj se bo sedanja Rusija razvijala kot gospodarski in politični faktor, tem bolj bo vplivala tudi na druge dežele. Te pridobitve in tega rezultata ruske revolucije ne bo mogel nihče več izbrisati; on je tu in on ostane; mogoče ga je samo še izpopolniti. (1928.)

Moša PIJADE: Od svojega prvega trenutka je Oktober svetovni dohodek, prelomnica — toda ne samo prelomnica v zgodovini enega naroda ali celo tudi enega kontinenta, marveč vsega sveta, in ne samo prelomnica iz ene zgodovinske dobe v drugo, marveč prelomnica iz predzgodovine človeštva v njegovo pravo zgodovino.

Georgij DIMITROV: V zgodovini človeštva ni dogodka, ki ima tako ogromen vpliv na celotni potek družbenega razvoja, na usodo vseh narodov sveta, kakor je bila zmaga velike oktobrski socialistične revolucije. (1937.)

Josip Broz TITO: Oktobrski revolucija, idejno in organizatorsko dejanje genialnega Lenina, je postala zdaj že lastnina nad milijarde ljudi na zemeljski obli. Če je bil Marzov in Engelsov nauk luč, ki je osvetlila protislovja kapitalističnega družbenega sistema in razsvetljevala pota k nastajanju novih, boljših družbenih odnosov, je bila velika oktobrski revolucija plamen, ki je v srcih stotih milijonov izkoriščenih in zatiranih po vsem svetu prižgal revolucionarnega duha. (1957.)

Izbior opravila Z. D. P. in B. P. (Komunist št. 43, dne 27. okt. 1967)

Žalosten demanti

Po Ruplovem članku »O nekem načinu političnega delovanja« v prvi številki Tribune sem pričakoval, da bo predsednik CK ZMS Janez Kocijančič bodisi molče priznal zapisane očitke bodisi da bo na kakšen način skušal opravičiti dejanja in stališča predsedstva CK ZMS, čeprav mi ni bilo jasno, na kakšen način bi se to dalo storiti. Nisem pa pričakoval, da se bo v svojem odgovoru zavestno zatekel k dezinformaciji oziroma neresnici.

J. Kocijančič je namreč v svojem odgovoru prikazal situacijo tako, kakor da so obstajali samo nekakšni »sklepi«, vsebovani v delovnem materialu, ki ga je predsedstvo sprejelo v prvem delu seje, povsem pa je zamočil, da je predsedstvo CK ZMS te sklepe formuliralo v obliki izjave, ki naj bi bila objavljena v Delu in v Mladini. O izjavi govori šele kasneje, ko pravi, da je predsedstvo »popolnoma samostojno ugotovilo, da ni potrebe, da o Brvarjevih pesmih objavlja posebno izjavo, vendar tudi tu skuša prikazati situacijo tako, kakor da ni bila razprava o teh pesmih že v prvem delu seje končana, in to z izjavo, namenjeno za tisk, ki je bila potem umaknjena (s tem bi seveda priznal Ruplove trditve), ampak kakor da se je šele v drugem delu seje (čež dva dni) razpravljalo o tem, ali naj se sprejme kakšna izjava ali ne. Zato seveda na Ruplovo trditev, da je prisotnim na seji pojasnil (J. Kocijančič namreč), »da je na lastno iniciativo umaknil izjavo, sprejeto na prejšnji seji«, neposredno sploh ne odgovarja. To pa seveda ne pomeni, da Ruplovo trditev molče potrjuje. Nasprotno, kategorično zatrdi, da »v nadaljevanju seje predsedstvo ni v ničemer sprejelo svojih stališč! Tega seveda ni mogoče imenovati drugače kot zavestno izrečena neresnica in dezinformacija. Na uredništvu Dela so mi namreč potrdili, da je izjava, katere obstoj in zlasti še umik skuša J. Kocijančič prikriti oz. zamolčati, bila po prvem delu seje že poslana uredništvu Dela v objavo in da je bila naknadno umaknjena, torej tako, kot navaja Rupel! Da je bilo res tako, bodo lahko potrdili tudi člani predsedstva in predstavnik uredništva Problemov, ki so bili tudi na seji.

Prej navedena kategorična trditev, da niso v ničemer spremenili stališč, pa Kocijančiču (ki se na drugih mestih rad sklicuje na formalno logiko — glej njegovo povsem resno polemiziranje o »izničenju predsedstva CK ZMS«) ni ovira, da ne bi v naslednjem odstavku zapisal »predsedstvo je spremenilo le eno stališče«, namreč prvotno podporo uredništvu Problemov v predlog uredništvu, »da situacijo prouči in razmisli tudi o svojem eventualnem odstopu«. V tej točki torej demanti tudi za Kocijančiča ni več mogoče in navedeno prizna, toda ni videti, da bi to zanj predstavljalo kakšen moralni problem.

Prozorni razlogi

Formulacija o odgovornosti uredništva nasproti javnosti je sicer lepa, prepričljiva pa, vsaj zame, ni in samo potrju-

je vprašanje o politični morali takega početja. Predsedstvo CK ZMS seveda lahko opozori urednike Problemov, naj bo njihova odgovornost usmerjena predvsem nasproti javnosti, toda s tem še ni opravičilo umika svoje javne podpore uredništvu, kajti družbenopolitične organizacije in njihova vodstva vsekakor so in morajo biti faktor tudi v ustvarjanju javnega mnenja in se te možnosti navadno tudi ne odreka. Tu pa je seveda postal teren za naše mladinsko vodstvo prevroč in se je raje umaknilo, svoj umik pa skrilo za zelo prozorne razloge, češ, saj naša izjava »ne bi vnesla v javno razpravo nobenih novih argumentov«. Prozornost teh razlogov bo še bolj jasna, če povem, da je J. Kocijančič točno vedel, da je bila v tistem trenutku (razen uredništvu Problemov) javna razprava o tem vprašanju, zlasti še obramba pesnika, krivično obdolženega politične zlonamernosti in napada na naše ideale, povsem onemogočena (Delo mojega prispevka o tem vprašanju npr. ni hotelo objaviti) in da je bilo predsedstvo CK ZMS edino, ki bi v tistem trenutku lahko s svojim javnim nastopom izbrisalo pred javnostjo politični žig, ki je bil pesniku, pa tudi uredništvu Problemov, tako neutemeljeno udarjen.

Javni nastop posameznika bi morda res lahko samo še »podžgal nestrpnost nekaterih«, medtem ko pa bi javni in umerjeni nastop vodstva mladinske organizacije, v katerega lojalnost do naših idealov in do naše politične stvarnosti najbrž nihče ne more dvomiti, gotovo povzročil, da bi se tudi med »nestrpnostjo« marsikdo vendarle zamislil nad utemeljenostjo izrečenih obtožb. In tej svoji možnosti, in vsekakor tudi dolžnosti, se je mladinsko vodstvo po Kocijančičevih besedah odreklo popolnoma samostojno in brez vsakega pritiska.

Umik pred pritiskom

Toliko slabše, če je predsedstvo vse to, zlasti pa še stališče o eventualnem odstopu uredništva Problemov, sprejelo res brez vsakega pritiska, saj bi to pomenilo, da je predsedniku, ki je potem za to pridobil tudi ostale, zadoščalo že stališče »posameznih funkcionarjev drugih političnih organizacij« in da pritisk niti ni bil potreben. Ni šlo namreč za akceptiranje teh stališč kot argumentov, ki bi preprečili predsedstvo v drugačno oceno osnovnega, to je Brvarjevih pesmi, kajti, kot je navedel že Rupel, prizadeti svojih stališč o osnovnem, to je o Brvarjevih pesmih, niso spremenili, spremenili so le svoje zunanje reagiranje nanje (iz podpore uredništvu v predlog, naj uredništvo morda tudi odstopi!). Da so bili že razlogi za umik javne izjave zelo prozorni, sem že prikazal, da so bili razlogi za namig na eventualni odstop uredništva (kot še hujši preobrat) še prozornejši, bom prikazal v nadaljnjem, obstaja pa še neka informacija, ki verjetno kaže na prave razloge: Kocijančič sam, ko je pojasnjeval razloge za vse to, je namreč na seji dejal, da »pritiska s te fronte ne bomo vzdržali«. Gre torej za umik pred pritiskom, pa najsi je šlo za resničen pritisk ali pa samo za strah pred morebitnim bodočim ali celo umišljenim pritiskom. Edino, kar je pri vsem tem razveseljivo, je to, da je pri stališču o eventualnem odstopu uredni-

štva pet članov predsedstva vendarle glasovalo proti in da sta se pri glasovanju o umiku izjave dva vzdržala.

Čemu odstop?

Uredništvo Problemov namiga o odstopu seveda ni upoštevalo, saj očitno ni bilo tako kapitulantsko razpoloženo, da bi ob nastalih težavah kar odstopalo, namesto da bi se borilo za resnico. Prav tako očitno pa bi bilo ono prvo (torej odstop) predsedstvu CK ZMS v drugem delu njegove seje bolj pri srcu, saj drugače te možnosti ne bi posebej omenjalo. Toda zakaj? Čemu naj bi služil ta namig na odstop? Realizaciji javne odgovornosti uredništva, kot nam skuša prikazati Kocijančič? Odgovornosti komu? Pisecima tistih dveh napadov v Delu in tistim, ki so stali za njima? Ali ni to nekoliko premalo za odstop, zlasti še v situaciji, ko so bila drugim zamašena usta? Ne, smisel tega namiga je prav v tem, kar je Rupel imenoval žalostna politična morala. Vsaj za Kocijančiča lahko namreč z gotovostjo trdim, da se je v celoti zavedal, da bi odstop uredništva ne pomenil drugega kot možnost in prednost (in to zelo lahko pridobljeni) za tiste, ki bi (ne samo zaradi teh dveh pesmi) raje s političnimi ali celo z administrativnimi ukrepi »razčistili« situacijo v uredništvu, kakor pa da bi se z idejnimi sredstvi, z močjo argumentov borili zoper stališča, s katerimi se ne strinjajo in s katerimi se včasih tudi še drugi ne strinjamo. Na ta način je Kocijančič sam pokazal pripravljenost pripomoči k uveljavitvi tistih tendenc, zoper katere se je nekaj dni prej v pogovoru z mano še zelo odločno opredeljeval. S tem svojim prispevkom bi odločno pripomogel k padcu istega uredništva, glede katerega je bil v prvem delu seje sam iniciator stališča, »da mu predsedstvo popolnoma zaupa skrb za nadaljnje urejanje revije«. Torej kar čedni preobrat, pa naj so bili storjeni pod pritiskom ali iz lastnih (tedaj kakšnih?) pobud. Mislimi pa, da bi bil tak odstop, vsaj po zamisli predsedstva CK ZMS, lahko le nekakšen demonstrativen odstop, po katerem bi bilo znova imenovano isto uredništvo, bi bila velika nalivnost, zlasti še potem, ko smo na primer umaknjene izjave videli, s kolikšno mero samostojnosti in odpornosti zoper pritisk (ali morda celo samo stališča) od zunaj se je naše mladinsko vodstvo pripravljeno boriti za svoja upravičena stališča.

»Opozicionalizem«

Glede pritiska, katerega obstoj Kocijančič tako odločno zanika, pa bi dodal še naslednje: Iz neposrednega kontakta s Kocijančičem tik pred prvim delom seje vem, da ga je zlasti skrbel očitek (ki ga je pač moral slišati na omenjenih konzultacijah, razen če si ga je hipotetično zastavil celo sam), da mladinsko vodstvo s tem svojim stališčem gre v opozicijo. Žalostna slika naših političnih razmer oz. naše pripravljenosti spoštovati sprejete principe, kadar nam to trenutno ne ustreza, je seveda, če naša vodstva res mislijo, da je drugačno stališče, ki ga vodstvo ZMS v nekem konkretnem vprašanju zavzame v primerjavi s stališči drugih vodstev, že ideološki in politični greh in odklon. Živimo namreč v političnem sistemu, v katerem so družbenopolitične organizacije v okviru skupnih načel oz. skupnega družbenega projekta samostojne pri presojanju posameznih problemov in v katerem imamo lahko tudi komunisti o teh problemih različna mnenja, dokler jih skupno ne

spoznamo za tako pomembne, da zahtevajo našo enotno politično akcijo.

Taka mentaliteta, če res obstaja, se mi ne zdi posebno spodbudna za razvoj naših demokratičnih odnosov, še manj pa dejstvo, da tudi mladinski voditelj tako misli in take kriterije akceptira. V taki situaciji je potem seveda tudi očitek »opozicionalizma« prikladno sredstvo za pritisk. Ali je bilo v resnici uporabljeno, tega, kot rečeno, ne vem, vem le, da je Kocijančiča ta »argument« vznemirjal. Takrat sem mu seveda močno ugovarjal zoper tak način razmišljanja in zoper umik z lastnih stališč in morda je tudi zato takrat (v prvem delu seje) potem vendarle vztrajal pri svojih stališčih, čeprav je od njih tik pred sejo — neposredno po eni od konzultacij »z nekaterimi vodilnimi tovariši« — že nameraval odstopiti. Tako se je v prvem delu seje še zavzel za javno izjavo predsedstva, ki jo je šele potem, ko je bila že sprejeta in poslana na Delo, po dodatnih konzultacijah z nekaterimi vodilnimi tovariši umaknil.

Višji interesi?

Morda se akterji teh dogodkov sami pri sebi opravičujejo, češ, to smo storili v interesu organizacije in v interesu reševanja drugih, resnejših problemov, saj bi nas sicer ob teh dveh pesmih povozili in od tega ne bi bilo posebnega haska. Zato bi rad taste, ki niso karieristi, prepričal, da tako rezoniranje in tako ravnanje ni v redu ne samo z moralnega, ampak tudi s političnega vidika (tudi zato, ker mora le-ta moralnega vključevati). Eden od temeljnih problemov naših družbenopolitičnih organizacij, mladinske pa še posebej, je danes namreč ustvariti pristen kontakt vodstev s članstvom in ponovno pridobiti zaupanje članstva, saj se na to veže tudi pripravljenost do sodelovanja v družbenopolitičnem delovanju sploh. S takimi postopki pa se te možnosti podirajo in je ta politična škoda neprimerno večja od morebitnih prednosti, ki bi jih za ceno takih nenačelnih odstopov morda pridobili za reševanje drugih, pa čeprav samih po sebi zelo važnih problemov.

Da je in da bo žal najbrž še dolgo morala biti tudi taktika do neke mere nujno sredstvo političnega delovanja in boja, ne zanikam, vendar so vsaj skrajne meje dopustnosti taktiziranja zame jasne: za principe ter za osnovni moralni lik tako posameznika kot tudi vodstva se je bolje upreti in biti poražen kot pa te vrednote v sebi in navzven potepati. Dolgoročno gledano je to namreč večja usluga naši skupni stvari kot pa trenutne zmage, pridobljene za ceno nenačelnih odstopov. Da o tem, kako tak način političnega rezoniranja in delovanja vpliva na kadre, zlasti še v mladinski organizaciji, kjer je večina še v stadiju oblikovanja svojega moralnega in političnega profila, niti ne izgubljam besed.

Zato mislim, da je za predsedstvo, če noče zaupanja članstva popolnoma zaigrati, še vedno najbolje in seveda tudi edino pošteno, da svojo napako odkrito prizna.

MATEVŽ KRIVIC

Pripis uredništva:

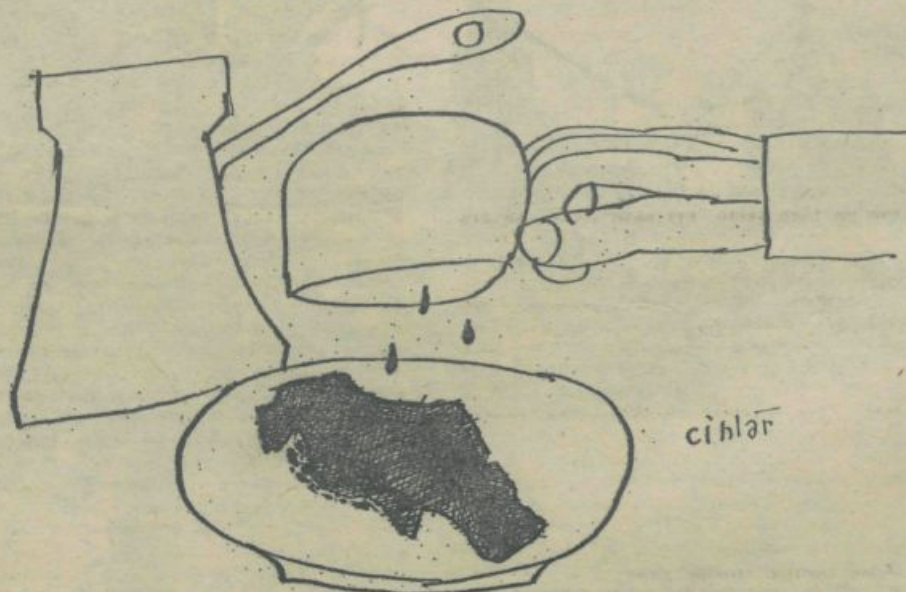
Na našo zahtevo po zapisniku z obeh sej predsedstva CK ZMS, so nam od tam sporočili takole: ne delamo stenografskega zapisnika, seje snemamo na magnetofon, trakove pa uničimo, razen če gre za pomembne seje. Zapisnika o sejah torej nismo dobili, trakovi pa so uničeni, saj ni, da bi o pomenu obeh sej predsedstva še dalje razpravljali.

TRIBUNA UREJAJO:

NADEZDA GACINOVIC, IZTOK GEISTER, MATJAZ JUGOVIC, BOZIDAR LAKOTA, TONE PACNIK (ODGOVORNI UREDNIK), RUDI RIZMAN (ZASNOVE), DIMITRIJ RUPEL, PETER VOĐOPIVEC, DUŠAN TRSAR (TEH. UREDNIK)

TRIBUNA — IZDAJA UO ZSJ — UREDNIŠTVO IN UPRAVA TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOČI RAČUN 501-8-78/1 — LETNA NAROCNINA ZA STUDENTE DESET NDIN, ZA OSTALE PETNAJST NDIN — POSAMEZEN IZVOD 50 PAR — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRACAMO — TISK OP DELO, LJUBLJANA, TOMSICEVA 1, TELEFON 23-522 — POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

POJASNILO IN ODGOVOR

Kar nepoučenega bralca lahko moti, je pravzaprav predmet nesporazuma. Gre za tehnično napako, ko sta naslova obeh člankov Slavija Žižka natisnjena z neenotnimi črkami. To utegne zavesti v zmoti glede avtorstva omenjenih člankov. V pojasnilo naj povem, da so bile tehnične razmere takrat pri Tribuni še neurejene.

Zakaj se v naslovu lahko pojavi ime nekega avtorja, ki je različno od imena avtorja članka, pa je najbrž vsakomur razumljivo. V obravnavanem primeru izhaja takšen naslov iz konstitucije in namena samega članka. Z mastnimi črkami in temeljno numeracijo so označene Kermaunerjeve teze. Te teze so v knjigi z naslovom Aleš Kermauner naslovljene takole: Zveza JAZ — VLOGA in Zveza artikel — IME. Aleš Kermauner je ime avtorja teh tez in hkrati ime posthumne knjige, ki omenjene teze prinaša. Torej je naslov, kot ga je zapisal Slavoj Žižek, citat, ki je dvakrat utemeljen.

V zvezi s člankom z naslovom Živi in mrtvi mihi se velja ustaviti le še pri vprašanju mita. Če je bil članek s tem naslovom mišljen tako, kot ga razumem, potem

LJUBIŠA KARLO

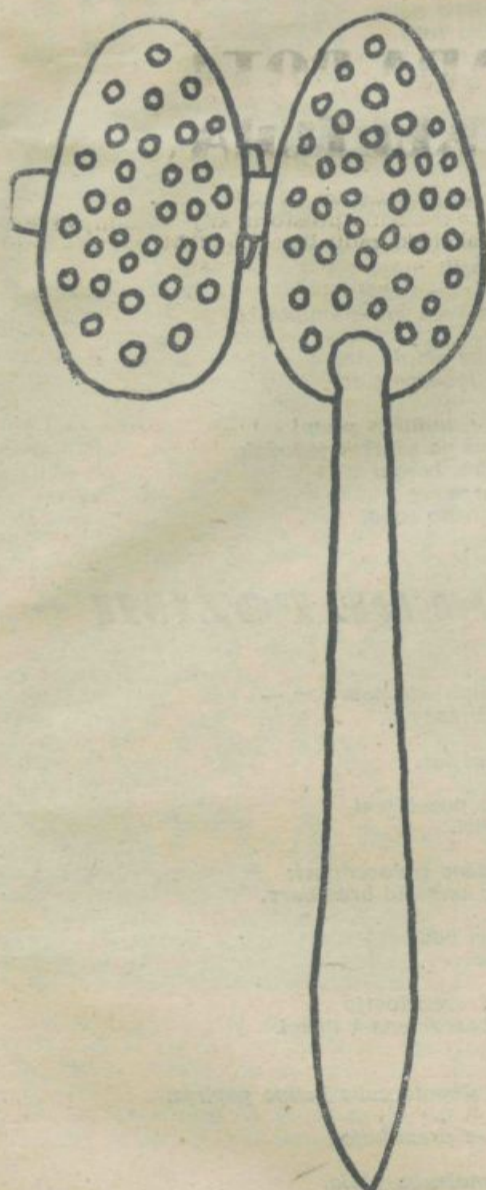
Spremljam mamó

Vaši ptički, mati?
Moji ptički, sin?
Vaša kletka, mati?
Moja kletka, sin?
Moji ptiči, mati!
Vaši ptiči, sin!
Moja kletka, mati!
Vaša kletka, sin!

Dobro poslušajte

Kar vam bom zdaj povedal je cenzurirano.
Kar vam zdaj pripovedujem je cenzurirano.
Kar sem vam zdaj povedal je cenzurirano.

Kako to, da se ne vidi, da je to cenzurirano?
Verjetno vsi ne vidijo, da je cenzurirano?
Kako da ne, če je pa šestkrat cenzurirano?

AVGUST ČERNJAK

Je in njegovo nadaljevanje

Bila pokrajina...
...ostenja kopren prebadajo gladino.
Bila obala —
prehajanje steguje vratove proti otočjem.
Bil človek...
roke ne čutijo svoje ročnosti v podiranju globine.
Bilo vratje,
vesla kalijo v cvetnosti obupanega modrega drevesa.
Bili...
...brez rok čakajo peneče stvarnosti otočij.
Bili...
...zdaj so pribežališče obsojnosti.
...
bronasti vetrovi zastirajo pogled na cvetna vesla.

Tukaj

Moral sem že biti tam;
nenađna izpraznitev me je opozarjala
na ovijavke sonca.

Mora tako biti, mora, če ne tega ni;
napihnjen trebuh močedarov valjam v pečatenju,
zalo mi je vse znano, moje,
v meni.

Prekleta lastnina, rasteš v gradove grotesk —
kaj ne vidiš, da bi te rad kričal?, pesek,
pesek.

In veter, kje si se nažrl peska.
Kralj peska, in kot vsak kralj tudi suženj.
Morala je biti molitev, da so se prilesketale
vse zgrbljene poteze zraka in mi potrgale že tisoč-
letja sprijeta
usta.

Neskončna popolnost molka
je hreščala v tišini krika,
podlegala plahutanju svojega odmikajočega zarodka,
ki so ga nekje imenovali molitev.

Raztrgano mečem
in kot pepel lebdim v tem moranju.
Stopi z nevidnega v strmo!
Kmalu boš pesek začutil drseti iz scefranih ust.

Matjaž Hanžek

—) (4
je napisal peter
in rekel:
treba bo napisati novo pesem
in je pisal:

pisati pesem
je
pisati pesem

ker se pesem piše
je
napisana pesem
napisana pesem

in če pesmi ne pišeš
je
nenapisana pesem
nenapisana pesem

iz tega sledi
sledeče:

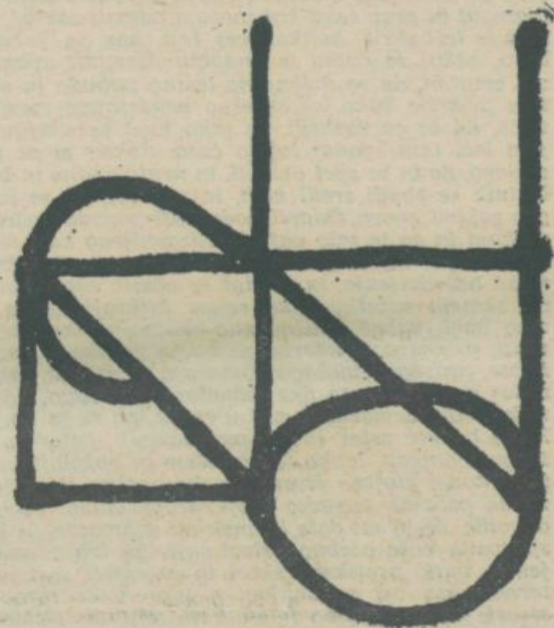
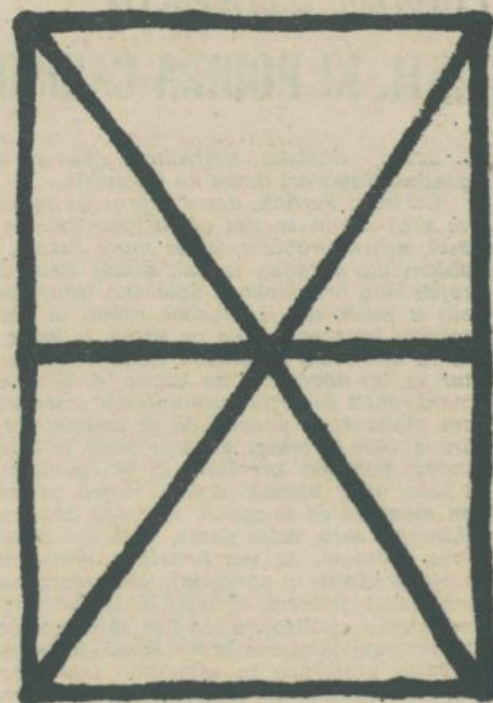
če pesem pišeš
jo napišeš

če pesmi ne pišeš
je ne-napišeš

napisana
ali
ne-napisana

pesem JE
!

LJUBIM ŽLICO ZA
ČAJ KO SE ODPRE

Matjaž Hanžek: ne

vednopojem pesmi brez besed
vsevedmepreganja ne
vseved mi naznanja ie
pe lj al se ms e
p elj a lse m se
hodil sem prekopesmi do nas ne
dogodek je važen za Slovence
zame ne ker mi je vse že usojeno
ničesar se ne more zgoditi!
()
ničesar
()
VSE SE JE ŽE!
VSE SE JE ŽE!!
VSE SE JE ŽE!!!
(trikrat tiskana pesem)

„TO JE MOJA ZAVEZA V MOJI KRVI, KI SE ZA VAS PRELIVA“

Svoboden sem, absolutno do kraja. Storim le to, kar sam hočem, če je to v moji moči. Moja volja je zavezana z mojimi zavezanimi dejanji dokončno. Kolikor ni to, kar storim, zavestno, ne morem reči niti, da je resnično moje. To je stara, prastara zaveza med mojo voljo in mojimi dejanji, zaveza, ki ne trpi nikogar nad seboj, ki ne sodi in ji ne more biti sojeno. Toda samo dokler ostaja TU, pri sebi.

Toda moja dejanja so zaveza med menoj in svetom. Dejanja ustvarjajo podobo sveta. Toda ničesar me ne zavezuje za tako ali tako podobo sveta, kajti svoboden sem.

Med mojimi dejanji in med mojo voljo je zaveza, med mojo voljo in HUMANO podobo sveta je prepad.

»Človek je vrv, pritrjena na žival in nad-človeka, vrv nad prepodom.

Nevarno Cez, nevarn Napoti, nevarno Uziranje, nevarno Obotavljanje in Ustavljanje.

Kar je veliko na človeku, je to, da je most, ne pa smoter: kar je mogoče ljubiti na človeku, je to, da je prehod in zahod (Nietzsche).

Toda človek je vrv nad prepodom. On ne ostaja TU, on se podaja CEZ, v svet. V svetu pa se njegova dejanja vrednotijo, kajti zavezana so podobi sveta, ki jo ustvarjajo. Kdor tega ne prizna, kdor misli, da se lahko ukvarja sam s seboj, samo s tem TU, ne pa s svetom, s posledicami svojih dejanj, je mrtev. Mrtvi naj pokopljejo svoje mrtve.

Beseda evangelij je grška (évangélion) in pomeni dobro poročilo, veselo oznanilo. »Kristjanom« pa je evangelij vedno pomenil veselo oznanilo o odrešenju. Čeprav o »odrešenju« govori dosti knjig, pa se je ime evangelij ustalilo le za tiste knjige, ki govorijo o Kristusovem življenju.

Kljub temu, da »Cerkev« evangelija po Flisarju verjetno ne bo uvrstila med kanonične (kanon, grško: ravnilo, merilo, pravilo), temveč med apokrifne (t. j. knjige temnega izvora, ki si po krivici laštijo apostolski izvor in božjo veljavo).

Vsebina knjige Evalda Flisarja »Kristusov samomor« je na grobo povedano, takale:

Andreju Klementu se zagnusi to iz dneva v dan enako, prazno življenje, polno ponarejanja in navajenosti po navadah ljudi. Hoče se umakniti in zažveti drugače, bolj avtentično, polno.

SAMOMOR »edinega sorodnika, edinega človeka, ki bi ga lahko razumela« predstavlja prelomnico med starim in novim načinom življenja. Čuti, »da je sedaj sama«. Kaj to pomeni? Zeni pri slovesu govori takole: »Vsak od naju je LAHKO VSE, VENDOR SAM«. »Skupno življenje« moža in žene »nima drugega smisla kot spolnost«. »Pri vsem tem je spolnost laž«, »le plod brezimne navade«, ki jo žena »spreoblači v dolžnost«. »Gnusi se mi navajenosti«. »Ta trenutek pa se navadam ljudi odpovedujem, ker so slepote, ker so morilsko orožje za oči in duha. Jaz pa hočem videti«. »Sel bom in ljudi bom učil, naj strgajo s svojih že napol gnilih teles železne sponke tradicije, zakonov, navad, naj grejo z menoj in se priklonijo gradosti zemlji, svežini, gromu, dežju, planinam, morju, telesnosti in naravni svobodni duhovnosti. Rad bi, da bi se smrti zazrli v oči, kajti potem bi se zbudili v življenje!«

Andrej Klement gleda zviška na svet, »s terase visokega stolpa«. Ta svet pa je »otroški vrtec, v katerem se odvija igra« v določenih oblikah in zakonitostih. In »vsakogar, ki ni spoštoval pravil igre, so imenovali svinčar in ga v imenu človečnosti obsodili na trpljenje.«

Andrej Klement hoče najti v sebi »moč in voljo«, da »bo svoje prebivanje na tem svetu uporabil za osveščanje ljudi — nasilno... Zakolne se, da bo to počel in... »KRISTUS SE RODI«.

Kako poteka to osveščanje? Z govori. Kristus govori na Gori, govori z intelektualci, s pesniki, s svojo ženo, ki je med tem postala prostitutka in ki jo ubije, s komandanti vojske, v katerih se bori, s sužnji. Sužnji pa so vsi, »ker svobodnih ljudi ni na zemlji.«

Kako poteka to osveščanje? »Pravite, da ste v dreku. Toda ni objektivnega dreka. Drek ste vi sami. In iz njega pridete samo tako, da nehate biti drek, da se torej spremeni. Kaj je torej v vas, da se ne morete premakniti? Kaj vam to onemogoča? Samo zavest, da tega ne morete. Ta zavest pa vam prepričuje, da bi bila volja nesmiselna. Biti bi torej morali v sebi zavest, da ne morete. A dokler ste samo mehanizmi, ki jih poganja priučenost iz preteklosti, do tačas v vas samih ne more zrasti spodbuda.«

Pri vseh teh poskusih osveščanja, predvsem pa v razgovorih s Satanom, se tudi sam osvešča. Ugotavlja, da je to rojstvo Kristusa samo RAZKOL ene in istega človeka Andreja Klementa na dva polarna dela: na Kristusa, »nadčloveški del«, na utelešeno »željo« po popolnosti in božanstvu in na »večni del«, »človeški del«, »nemoč in brezvrednost«, Satana. (Seveda se nam pojavlja tu vprašanje, če je tako postavljanje upravičeno.) Tako je Kristus pravzaprav že premagan, vendar se ne pusti, vztraja do konca, ko ga množica—Satan, križa. Križanju seveda sledi vstajenje, ki je v viđenju, »da je mašen, da bi bilo, ki vse bo šel popoldne igrat slepe mišie, o nje bilo sicer vse, kar se je dogajalo, res, ne pa tudi zares.«

Tako je spet spostavljena IDENTITETA Andreja Klementa, tako stori Kristus SAMOMOR, postane sestavni del tega sveta, ki je »otroški vrtec«. Odrešenik je otrok, ki »se bo šel popoldne igrat slepe mišie.«

prebivalstva teh treh celin!) živelo brez strehe nad glavo ali brez povišja ter v razmerah, ki so škodljive za njihovo zdravje oziroma so sramotne za človeško dostojanstvo.«

»Pakistansko sodišče je obsodilo na dolgoletno prisilno delo nekega moškega, ki je imel v mestu Sukkur v Pakistanu posebno taborišče sužnjev. Sedemsto ljudi, ki jih je semkaj pripeljal s silo, je opravljalo tukaj prisilno delo.«

Ob tem se vprašujem o vrednosti Flisarjevega pisanja, o vrednosti pisanja vseh tistih kulturnikov, ki »ljubijo in iščejo svet, kamor star vrtnar hodi scat in cvetlične lončke« (Chuby). Mar je Che Guevara »opica brez repa«, »otrok«, ki se gre »nigro« v kateri je sicer »vse res«, pa vendar »ničesar zares«. Mar je Che Guevara gledal na svet kot na »otroški vrtec«, mar se je v njem šel odrešenika Flisarjevega kova, mar je umrl prezgodaj, da bi utegnil spoznati, da »je samo majhen otroček, ki se bo šel popoldan igrat slepe mišie?«

CHE GUEVARA

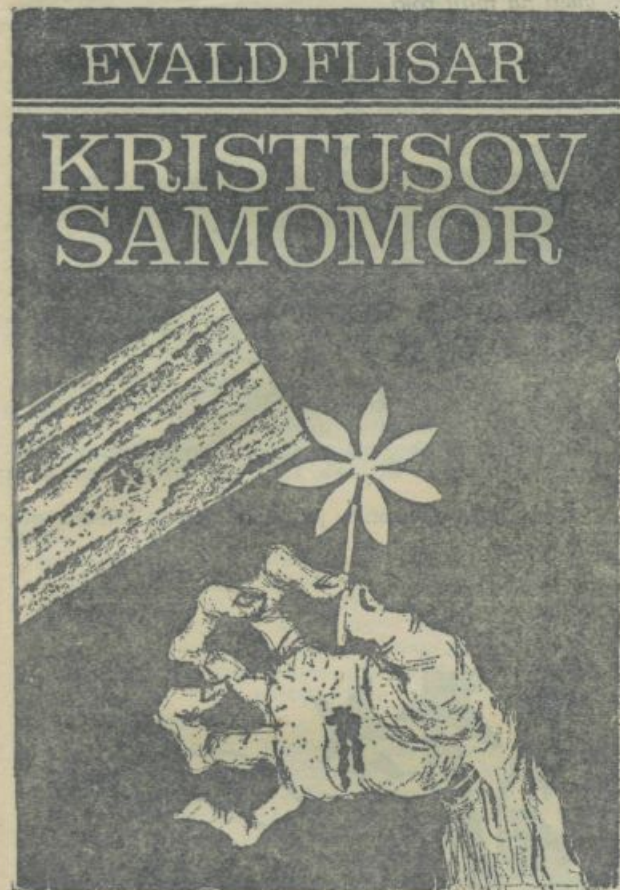
»Che« je organiziral gverilski boj v Boliviji, v eni najbolj zaostalih in zatiranih latinskoameriških držav, boj proti vojaškemu režimu Reného Barrientosa. Umrl je v boju za tisto, kar je jemal zares, za človeka vredno stvar, za tisto, česar mogoče pomalomeščanjena Evropa ne pozna več. V svojem boju je bil dosleden. Moral je študirati privatno, ker kot študent ni hotel priseči večne zvestobe oblasti Juana Perona. Ko se je leta 1951 ponesrečil državni udar proti Peronu, je zapustil domovino, Argentino. Spoznali so ga v Boliviji, Peruju, Kostariki, Ekvadorju, Guatemali. Ob padcu levičarske guatemalske vlade Jacopa Arbenza je moral spet bežati v Mehiko. Tu se je spoznal s Fidelom Castrom. Decembra 1955 se je s Fidelom in še nekaj sodelavci izkrcal na Kubi. Leto 1959 se je pričelo z zmago revolucije. Potem je nadaljeval z delom, z izgradnjo revolucionarne oblasti. Marca 1965 je kratko malo »izginil«. Trditve, da deluje v Boliviji, so se letos izkazale kot resnične. Za njegovo delo so čudne govorice o njegovi smrti nepomembne.

Njegovo delo je nova zaveza v njegovi krvi, ki se je prelivala za revne, izkoriščane in tlačene množice Latinske Amerike. Verjel je, da se dá ta vsakdanja umazana igra bistveno spremeniti. Verjel je v humano ustvarjalnost človeka in ni pristajal na to, da bi se šel popoldne igrat slepe mišie.

Božidar Lakota

EVANGELIJ PO FLISARJU

PODOBA SVETA

V časopisih in knjigah lahko zasledimo vsak dan podobne vesti: »Leta 1962 je nad milijardo ljudi v Afriki, Aziji in Latinski Ameriki (kar je polovica

Čistost ali purizem

Veliko najrazličnejših čistosti je na svetu, ki jih je potrebno po našem mnenju obdržati oziroma gojiti. Poleg tega moramo še paziti nanje, saj bi nam drugače kaj rade ušle. In zato so ljudje, ki opravljajo tudi to nevhvaležno delo. Eni skrbijo recimo za čistost ulic, drugi pa za jezikovno čistost kakšnega časopisa. Eni pometajo, drugi pa trebijo, posebno članke avtorjev, ki so pométali z besedami. Po daljši skušnji lahko zatrđim, da je takih člankarjev čedalje več. Kako to? »Licentia poetica«, kot ponosno pravijo. Ali pa: »Moj jezikovni nazor«.

Kajti Slovenci nismo samo narod pesnikov, smo tudi narod jezikoslovcev. In narod puristov. Dokaz za to je naš kodeks jezikovne čistosti Slovenski pravopis, nato Slovensčina za Slovence... Ni videti konca naše jezikovne vneme. In vendar se še vedno bomo, »al' prav se piše...« »Lektorskim glavam« (po spominu cit.: Jezikovni pogovori II, J. Toporišič) pa je čedalje teže nekemu z jezikovnimi pomagali dokazati, kaj je prav in kaj ni. Namreč v SP piše tako, v slovnici drugače, učijo spet nekoliko drugače itd. Tako lahko mnogokdaj pridete do spoznanja, da je prenekatero stvar v slovenskem jeziku malodane nemogoče izraziti tako, da bi bilo prav po vseh pravih, določitih, »Pomni!«, da ne bi bilo spotakljivo za kak nazor in vse puriste.

Slovenska jezikovna norma

Se ena nesreča visi nad sleherno številko Tribune: ta mnogokrat izrabljen, uporabljen in zlorabljen »tiskarski skrat«. Marsikatero debelo preberete, ki se izmuzne iz stavnega stroja in kljub vsem korekturam ostane. Oprostite. Toda lahko je prišla v časopis zavoljo vztrajnih zahtev avtorja.

Dragi kolegi, ko boste pisali članke za Tribuno, bodite samokritičnejši in sami vsaj enkrat s svinčnikom v roki pregledjte rokopis, preden ga nesete na uredništvo. Tako se vam morda ne bo treba razburjati, kako grdo da je lektor mesaril po članku in mu bojda popolnoma spremenil smisel. Samo to vas prosim, ostalo so vam že sporočili uredniki v osnutkih svojih uredniških konceptov.

Peter Kuhar

STUDENT NA KOSILU

— S čim smem postreči?
— Trenutek, samo da pogledam v denarnico, koliko smem biti lačen!

Rojen na Novi Gvineji je bil direkten potomec kamene dobe, lastnik prebodene nosu in lesketave ogrlice, sestavljene iz sekalcev sovražnikov. Za pasom je nosil kamnito sekuro in štiri pare prepariranih ušes svojih bivših žena.

Kanibali so zasnutek civilizacije, ne uživajo ob svojih soljudeh, pač pa jih preprosto — požro. Vsi iz tega grozljivega ogledala naših razgaljenih strasti — plemena Ham-Ham že stoletja opravljajo svoje razburljive, ljudomile opravke: love, ubijajo, odirajo, pečejo, cvro in — žro. Najraje Evropejce, ker so polni fosforja, ki pospešuje delovanje možgan.

Gula-Gula je hotel okusiti belo meso širšega sveta, še preden bi ga krajevni misijonar spreobrnil k čisti ljubezni do bližnjega. Nekega večera je neslišno splezal čez krov jugoslovanske prekooceanke »Kananinac«. Po svoji navadi je očistil z noža madeže kokosovega mleka in porinil lezilo med rebra na smrt prestrašnega stražarja. Tako si je preskrbel popotnico. Ladja je pristala globoko žalujoča ob ljubi domači obali.

Junak vdre v gledališko garderobo, privleče na dan mošnjček iz kože morskoga psa — in pred očmi prestrašnega šminkerja se je zablščalo trinajst ne- navadnih biserčkov iz azurnega zaliva Hoola-Hoola. Kupi si obleko, skrije moškost, nagoto. Mimogrede še sune garnituro šmink in brčic. Kot žrtev kozmetike je bil podoben trgovskemu potniku s krvoločnimi očmi ali prekupčevalcu z bananami.

Ker je tako bliskovito postal delček civilizirane črede, je takoj dobil službo raznašalca mleka. Ob tem nedolžnem produktu nič hudega slutečih krav — je vzljubil belega človeka. Na njegovem belem obhodu mu je padel v okus sočni sinček gospe Futbalič. Ker Gula-Gula ni imel problemov z ostanki, je policija povsila glave pred neokusnim primerom. — Po tem dogodku je brezmejno vzljubil nogomet, ta čisti, plemeniti, kričavi ventil vse širših množic. Spopadi na nogometnem polju so ga spominjali na bojne igre v njegovi hrustavi domovini. Ni pa mogel doumeti, zakaj po zmagah priznavašajo svojim na-

GULA-GULA AMATER

sprotnikom, zakaj ne uporabljajo kijev, sekir in drugih pripomočkov. Ker še ni znal abecede zakonov, tudi ni mogel doumeti, kje se vsi ti dobri ljudje pravzaprav žro.

Cez nekaj časa je odkril formulo. Naučil se je plaho zlogovati in napisal je lahko že osem besed brez slovnične napake. Šel je k psihologu za poklicno usmerjanje. Ta je odkril v njem zametke genija. Ko mu je v roko stisnil svoj največji biserček, mu je suženj psihe prerokoval bodočnost predsednika kakšne še nerokane države v razvoju. Proučil je skrivnost besed v knjigah, slik na TV, proniknil je v govorico živali v zooloških vrtovih, spoznal je smisel križišč in semaforov. Vse zvite oblike varanja in slepomišenja so mu ostala večni TABU. Z dosežki abstraktnega slikarstva se je seznanil že doma, poezijo je nosil v srcu že dolgo, BEAT glasba je bila njegova stara znanka, ker vsebuje elemente tolčeja. Po priporočilu slovitega psihosecirologa je dobil mesto čuvaja Muzeja človeških prakultur v Parku duhov.

Nedolgo po njegovi zaposlitvi so časopisi razkričali vest v izginotju treh turistov: nekega antropologa, Sveda; zbiralca rudnin in redkih kamnov, Angleža in nekega profesorja, proučevalca polinezijskih naracij. Ker Gula-Gula ni kupoval nepotrebne, ga časopisi niso vznemirjali. Živel je pač za materialne dobrine.

Pustil si je rasti brado, zbirati reprodukcije modnih šarlatanov, kopiciti svetovne klasike v knjižnico, naučil si je naslove del največjih mož človeštva — in vabila na slavnostne večerje so deževala. Postal je član Društva molčečih protestnikov, tajnik Kluba polciviliziranih civilizirancev.

V mesto je prispela slovita nogometna reprezentanca »LOS BRČUŠ« — in zakraljevala. Gula-Gula, ugleden meščan, je dal svoj golobji biser za vstopnico na tej tekmi profesiodolarcev. Kakšna virtuoznost, kakšen dribling! In nagrade, sestre astronomije,.... pravi užitek. Ljudje so prodajali obleke s sebe in žene na trgu, da so lahko plačali vstopnice. Potem so se tega naveličali, vrgli oblast, podrli ograjo in zdaj se je začelo: Narcis, nožni pesnik, poslanec bogov, je bil med vsemi JOZO LOPTIČ I. Za vsak doseženi gol je zahteval: novi avto, izpisnico iz kluba, novega maserja, počitnice na Capriju in spomenik v obliki noge.

Gula-Gula je bil vžičen, osvojen od življenjskosti tega akrobata, dojenčka sreče. V svojem morskopasjem mošnjčku je hranil še sedem prav čednih biserčkov. Srčkanih, belih, pristnih, da zajočeš od pohlepa. Po zamotanih duševnih zapletih in razpletih je sklenil osvojiti Jozo Loptiča na svoj način, ki se mu ni mogel doslej še nihče upreti.

PREDSTAVNIKI SLOVENSkih POKRAJINSKIH KLUBOV!

UO ZŠJ sklicuje v ponedeljek, 13. novembra, ob 9. uri, na Trgu revolucije 1/II sestanek predstavnikov vseh slovenskih pokrajinskih klubov, ki se ga naj udeležita vsaj po dva člana vsakega kluba. Pogovarjali se bomo o ponovnem formiranju medklubske zveze ter še o drugih problemih, ki zadevajo ljubljanskega študenta.

UO ZŠJ

— Ali vas ni sram, ker beračite?
— Mene ne, ker se vajen. Sem namreč kultura!

Počakal je zvezdnika pred hotelom »METEOR« kot častni član mestne delegacije. Ob izročitvi rdečih nageljnov in košarice steklenic »Gusara sa moras mu je nekaj vabečega, očarljivega pošepnil na uho. Jozi Loptiču so oči zažarele: zasvetile so se blede kot biserčki, ki jih je uzrl v mošnjčku...

Gula-Gula je ta večer pogostil celo reprezentanco pa še rezervne igralce. Izvedel je nekaj solo plesov iz svoje domovine in gledalci so bili prepričani, da slava mesta raste.

Nazadnje je Gulo izdala njegova lovska strast: pred očmi novinarja je poljubil Jozo Loptiča in pri tem zadovoljno cmoknil.

Igriv, zmagoslavni nasmešek Loptiča — to je bilo vse, kar so še lahko ta večer videli.

Naslednji dan je svet žaloval. Časopisi vzdihovali, TV jecljala. Dekleta so si seveda pulila lasel! Promet je zastal....

Očividci so s hudim mačkom v razbolelih prsih vdrli v Muzej prakultur:

Na belem marmorju, ob kipu malikovalca z Nove Gvineje je ležal v krčih polcivilizirani ljudožere Gula-Gula. Zdravnik, ki je priskočil, je ugotovil: zastrupljenje krvi, živčni zlom, okrogle modrice po vsem telesu, izliv krvi v možgane.

Z zadnjimi močmi se je žrtvovani oprl na lahte in dahnil:

»Sporočite pozdrave mojim rojakom! Pozdravlja jih njihov zvesti sin, ki je v svojem življenju požrl šest okusnih otrok, štiri nezveste žene, trinajst bojevnikov, tri žilave turiste in — — — JOZO LOPTIČA, poklicnega odiralca širokih množic. Recite rojakom, kako je končal njihov najboljši sin, ker je hotel prebaviti profesionalnega nogometarja!«

— — — To reksi je junak onemoglo vzdihnil, ranjeno pogledal ljubko dekle v množici, pomlaskal z jezikom in — seveda — umrl...

Medicino je obogatil za dragoceno izkušnjo. Ljudje so se potipali za srca, tam kjer imajo spravljen denar...

Klub polciviliziranih je poslal šopek rdečih makov....

»ČIK«

ZA ENOTNO IN DEMOKRATIČNO ŠTUDENTOVSKO FRONTO

Z ZNANSTVENEGA POSVETOVANJA OB 50. OBLETNICI OKTOBRSE REVOLUCIJE

Ne gre zavreči tez, da je slovensko študentovsko gibanje v obdobju med obema vojnama v veliki meri tedanje slovensko politično življenje v malem. Dodati je treba le, da bi bilo povsem zgrešeno videti v tej podobi v malem le odsev dogajanja zunaj univerze in zunaj študentovskih krogov. Nedvomno je tedanji in dotedanji položaj slovenske narodne skupnosti povzročal, da so študentje trošili dobršen del svojih sil za reševanje lastnih eksistenčnih problemov in v nič manjši meri tudi za obstanek in razvoj univerze. Kolikor so bila prva vprašanja vsaj navidezno in v določeni meri prvenstveno njihova, so s svojimi akcijami za izpopolnitev slovenske univerze in v njeno obrambo posegali daleč prek svojih in univerzalnih okvirov. Te akcije so bile, kot je znano, tako rekoč stalne; z njimi se srečujemo od junijskih dni leta 1920, ko so bili študentje prisiljeni zaradi počasnega reševanja vprašanja predavalnih razglasiti protestno stavko, pa do zadnjih predvojnih zavzemaj Slovenskega kluba za univerzitetno avtonomijo.

Vrsta akcij proti nameravani ukinitvi posameznih fakultet ali drugačnemu razvitju univerze, odlično organizirana akcija za univerzitetno knjižnico, ki po uspešno zaključenem boju preraste skupaj z akci-

družbene dejavnosti predvojnih študentovskih generacij osupljivo bogata.

Velika povezanost študentovskega gibanja, žal tudi konservativnega, s tedanjim splošnim družbenim razvojem in njegovimi političnimi manifestacijami je imela izrazito aktiven značaj. V odnosu do obstoječega družbenopolitičnega sistema z vsemi njegovimi pojavi so imele posamezne študentovske skupine velikokrat jasno izoblikovana stališča, spremljana z dokaj radikalnimi akcijami, pogojenimi s študentovskimi možnostmi in močmi. Odmev omenjenih stališč in omenjenih akcij v družbenem življenju je bil nedvomno precejšen in večkrat tudi učinkovit. Ne more pa biti namen tega korejerata, da bi kakorkoli načeval vlogo naprednega študentovskega gibanja s te strani. Omejimo se lahko le na skromno opozorilo, da pomena študentovskega sodelovanja v nekaterih fazah slovenskega družbeno-gospodarskega razvoja med obema vojnama v resnici ne gre podcenjevati. Tako naj bi bila široka, napredno usmerjena študentovska fronta v boju proti šestojanuarski diktaturi spodbuda tudi bolj ali manj širokemu sodelovanju drugih demokratičnih sil. Velike študentovske demonstracije so bile nadalje tako rekoč že od samega začetka v resnici »neposredni plod množičnega delovanja partijske organizacije«. Po prekinitvi kontinuitete v vodstvu komunistične partije pa so v letih velikih demonstracij sestavljali pokrajinski komite izključno mladi člani, »v začetku v glavnem študentje ljubljanske univerze«. Nizanje nadaljnjih, morda res malce manj izrazitih, vendar številnih razpoložljivih dejstev se zdi skoraj odveč.

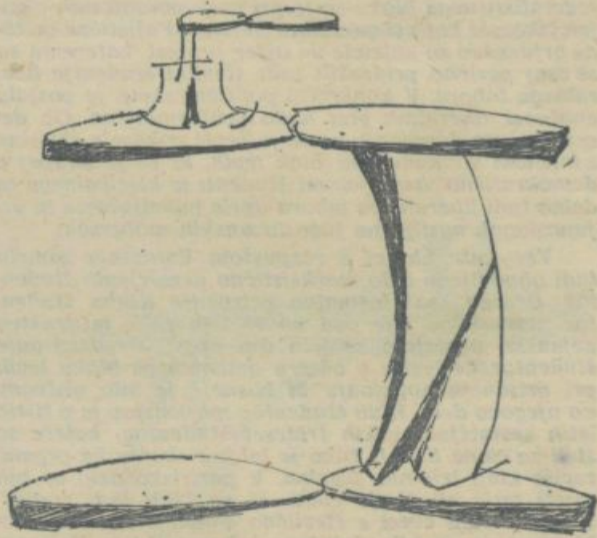
Z omejitvijo našega pričujočega zanimanja zgolj na študentovske organizacije in skupine na idejno-politične procese, ki so se odvijali v njih, na njihove medsebojne odnose, bi nas morale v večji meri zapolniti nekatere značilnosti slovenske študentovske mladine obravnavanega obdobja. S tega vidika bi bila za nas posebej zanimiva socialna struktura študentov po posameznih političnih skupinah. Koristna bi bila podoba njihove srednješolske vzgoje. Naravnost nujen bi bil kolikor mogoče nadroben razvid vloge raznih starejšinskih in drugih kongregacij obeh dveh meščanskih skupin glede gmotnih podpor, kajti njihovo idejno vodenje študentov univerze ostaja prej-kone manj zanimivo. Nadrobnejši razgled po omenjenih vprašanjih nam ostaja, žal, neznan. Vemo le to, da je bila socialna struktura ob poltretjem odstotku študentov iz delavskih in osemnajst iz kmečkih družin sredi tridesetih let povsem neustrezna. Znana so prizadevanja vodstev nekaterih političnih grupacij, da so si v določenih srednješolskih zavodih vzgojila kadre za okupacijo nekaterih nezaželeno usmerjenih študentovskih društev. Skupaj z Rdečimi signali smo nadalje prepričani, da je študentovska mladina postajala plen meščanskih političnih tabo-rov, za kar bi bilo med drugim potrebno iskati razloge še zlasti v revščini in gmotni odvisnosti precejš-njega dela študentov. V kolikšnem obsegu so bili ti činitelji po posameznih obdobjih dejavni, bo pokazala šele morebitna bodoča raziskava. Več luči je bilo naravnane v tisku, ki je spremljal študentovsko gibanje, na delež študentov, ki so se študentovskega bolj ali manj politično obarvanega življenja tudi v resnici udeleževali. Pa tudi tukaj nam vzroki za abstinenco niso vedno dovolj jasni. Prav iz gmotnih razlogov je precejšen del študentov živel daljša obdobja zunaj Ljubljane ali je bil s skrbjo za vsakdanji kruh zaposlen do te mere, da mu ob študiju ni preostajalo časa še za organizacijsko življenje. Ker pa je bil največji del slovenskih študentov iz uradniških družin, je bilo verjetno vsaj v neki meri res, da je zunaj študentovskih društev, klubov in akcij ostajala v veliki meri skupina »za sodobno življenje nezainteresiranih izpitnih kandidatov« oziroma »idejno popolnoma neorientirana masa«, kakor je to jeseni 1935 trdil razčlenjevalec tedanjega idej-nega obraza ljubljanskih študentov v Akademskem glasu. Res pa je tudi, da so bili številni študentje aktivni v najrazličnejših oblikah družbenega življenja zunaj univerze oziroma zunaj študentovskega gibanja. Pomanjkanje nadrobnejše podobe tovrstnih zvez s splošnim družbenopolitičnim tokom, odprtost prej navedenih in še nekaterih dodatnih vprašanj onemogočata za sedaj bolj utemeljeno razlago neskladnosti med socialnim poreklom predvojnih slovenskih študentov in njihovo politično usmeritvijo. Le-ta je bila namreč dovolj izrazita in sodi v okviru študentovskega gibanja med najzanimivejša dejstva.

Med prilagajanjem obstoječemu oziroma pode-dovanemu stanju, med prizadevanjem za njegov nadaljnji obstoj in bojem za nove, drugačne družbene odnose je bil razpet del študentovske mladine, ki si je oblikoval svoje klube, društva in je tudi delal v njih. Pomanjkanje analitičnih prikazov vprašanj, ki so bila načeta v prejšnjem odstavku, nam prav tako ne dopušča poglobljene razlage premikov, ki so bili za študentovske grupacije kljub razmeroma kratki dobi dobrih dveh desetletij značilni. Za sedaj smo se prisiljeni ustavljati predvsem le pri rezultatih idejnopolitičnih iskanj in pregrupacij, ki sestavljajo pisano podobo slovenskega študentovskega gibanja med obema vojnama.

Idejnopolitična organizacijska struktura, ki se je v najosnovnejših potezah kazala skozi nadaljnji razvojni proces, je bila med študenti izoblikovana kmalu po ustanovitvi univerze v Ljubljani. V svojem bistvu je bila nasledek dotedanjega idejnega razvoja slovenske inteligentne plasti, ki je vse dotlej prebijala svoja študentovska leta na tujem. Katoliškemu društvu Danica in »jugoslovanskemu naprednemu akademskemu društvu« Jadran, ki naj bi predstavljali med študenti obe meščanski politični grupaciji na Slovenskem, se je že marca 1920 pridružil Društvo študentov komunistov. Medtem ko sta Danica in Ja-dran obetali ostati v organizacijskem in tudi vsebin-skem pogledu na starih, predvojnih tirih, je snovanje komunističnega društva pomenilo za slovenske stu-dentovske vrste dejansko novost. Tako je Crvena za-stava zapisala v poročilu o ustanovitvi društva: »Pred kratkim — morda ni niti leto dni od tega — je slovenski akademik s strahom izgovarjal besedo »komu-nizema«. Naši inteligenci je »komunizema« označeval pojav negativnosti na celi črti. Danes pa se 40 sloven-skih akademikov s ponosom naziva komuniste. — Prebili smo led!...« To vznemirljivo novost je, da navedemo primer, po svoje izrazil dr. Ivan Tavčar z ugotovitvijo, da ve, da že trideset let ni priljubljen pri slovenski mladini in ga zato prav nič ne moti, da je brez privržencev na univerzi. Ne more pa ostati ravnodušen ob širjenju komunističnih idej med slovenskimi študenti, kar je bilo pač v skladu z njego-vimi siceršnjimi političnimi nazori.

Število komunistično usmerjenih študentov in njih simpatizerjev je raslo iz diferenciacije v meščan-skih vrstah. Tako se je npr. v slabem letu število Ja-dranovih članov zmanjšalo za polovico. Iz sprva enot-nega Društva jugoslovanskih akademikov v Maribo-ru so za klerikalnimi študenti iz idejnopolitičnih raz-logov izstopili tudi komunisti. Za nadaljnje razvija-nje Vstajenja, kakor se je Društvo komunistov pre-imenovalo, pa sta bila usodna obznana in zakon o za-ščiti države. S 1. januarjem 1921 so iz statuta društva črtali vsa mesta, ki so govorila o njegovi politični po-vezanosti s Komunistično partijo Jugoslavije in SKOJ. Tako je Vstajenje skušalo ustvariti videz, da gre v njem le za teoretično preučevanje marksistične lite-rature in si je na tak način hotelo ob udarcih bur-žoazije ohraniti življenje.

Zunajja intervencija je, kot kaže primer Vstaje-nja, očitno zavrla začetni diferenciacijski proces. Obe meščanski politični grupaciji sta imeli ob tem seveda

vso možnost za nadaljnji razvoj. Katoliški Danici se je pridružila (leta 1901 v Gradcu ustanovljena) Zarja. V šolskem letu 1922/23 je bila v klerikalnem taboru osnovana še Borba. »Napredni« Jadran je ostajal po prvih temeljnih pretresih, ki so pomenili veliko izgubo članstva, vendarle še vedno najmočnejše ljubljansko študentovsko društvo. Ponovno Jadranovo krizo je sicer spomladaj 1922 povzročilo nekaj štajerskih študentov z ustanovitvijo podružnice Jugosloven-skega akademskega društva Triglav, kateremu se je uspelo z blizu sto člani kaj kmalu prebiti po številni moči na drugo mesto med ljubljanskimi študen-tovskimi društvi. Kljub nekaterim nesporazumom pa naj bi v tistem času veljalo tako za Triglav kot za Jadran načelo nekompromisnega jugoslovanskega nacionalizma in pa geslo: Ločeno korakati, pa skupno udariti.

V zvezi z nekaterimi novejšimi pojavi v sloven-skem političnem življenju sta bili nato v letu 1923 ustanovljeni še društvi Njiva in Slovenski Jug. Sprva oslonjena na Samostojno kmetijsko stranko je Nji-va takoj razvila kljub maloštevilnemu članstvu inten-zivno organizatorično dejavnost. Z radikalno stranko je bil povezan Slovenski Jug, v katerem se je zbiralo nekaj študentov iz Srbije in Dalmacije. Sicer pa so

zasnove

teoretska priloga tribune
teoretska priloga tribune
teoretska priloga tribune
teoretska priloga tribune

zasnove

jo za popolno medicinsko fakulteto in kliniko v Ljubljani, v akcijo za izpolnitev univerze nasploh, je po svojem objektivnem pomenu in naravnavi v tedanjih razmerah pomenila konkretno manifestacijo naprednih družbenopolitičnih sil. Univerza je bila le eno od torišč njihovega boja. Problemi univerze so bili člen v kompleksu nalog, ki so si jih napredne druž-bene sile zastavljale.

Ze v dvajsetih letih je študentovska levica odpi-rala problem nepolitičnih študentovskih domov in menze, študentovske bolniške blagajne in političnega izrabljanja študentov na temelju gmotnih podpor. Med razlogi za študentovske nastope v obdobju veli-kih demonstracij v letih 1931—1933 so bile tudi šol-nine, študentom krivični deli univerzitetnega zakona in drugih univerzitetnih uredb. Ta in njim podobna vprašanja so bila na dnevnem redu študentovskih prizadevanj še vsa naslednja leta. Kakor so, kot re-čeno, videti ti problemi na prvi pogled bolj ali manj »sindikalne« narave, je vendarle res, da so pomenile študentovske zahteve po ustrezni rešitvi omenjenih vprašanj sestavni del boja širokih ljudskih plasti za svoje pravice. Ob tedanji socialni strukturi sloven-skih študentov v primerjavi s socialno strukturo, ka-kršno smo imeli takrat pri nas, so študentovske za-hteve po strankarsko neodvisnih ustanovah za stu-dente, po znižanju oziroma odpravi visokih taks in šolnin, imele neizpodbitno širok pomen.

Študentovski položaj in slovenska univerza pa sta bila le del problematike, ki je prizadevala študentov-sko mladino ljubljanske univerze med vojnama in tudi vzbujala njen odziv. Dokaj široka panorama no-tranje in zunanje-političnih dogajanj bi se razgrnila pred nami, kolikor bi si skušali predočiti poseganje slovenske študentovske mladine iz obdobja med obe-ma vojnama v življenje zunaj univerze. Soudeluzba študentov pri vseh poglobljenih političnih dogajanjih, ne v kabinetih, salonih, temveč na ulici, pri zborovanjih, je bila dovolj očitna. Z dodatkom pravilno vrednotenega družbenopolitičnega pomena dolge vrste problemov, ki so študente zaposlovali v univerzitetnem in njihovem stanovskem okviru, je podoba

V začetku leta 1933, v času, ko so bile študentovske demonstracije v polnem razmahu, imamo opraviti z nekaj dejstvi, ki so kazala na prehod v novo fazo razvoja slovenskega študentovskega gibanja. Tako je treba predvsem omeniti, da je univerzitetna uprava 4. februarja 1933 razpustila ZSAU zaradi poredne krivde ob velikih demonstracijah v januarju. S tem je bila ukinjena organizacija, ki je bila trdno v rokah široke študentovske fronte, nastajajoče proti diktatorskemu režimu. To je bil čas, ko so se morali triglavani vse bolj pogosto braniti pred napadi z različnih strani, pa čeprav je bil Triglav z 250 člani najmočnejše in ob svoji organizatorični in propagandno-idejni dejavnosti tudi zunaj univerze ugledno študentovsko društvo. Ljubljanska podružnica je s svojim kritičnim odnosom do sodobnega življenja povzročala skrb še zlasti starešinskemu društvu. Na zboru Zveze akademskih starešin marca 1933 so zato sklenili: »Vugoslovensko napredno starešinstvo hoče zastaviti vsj svojo vpliv, da se pogubne struje obrne v pravo smer, da se pretirana samoslovenska nacionalna čustvenost podredi zakonom realnosti in nalogam bodočnosti.«²⁴

V študentovskih vrstah so hoteli napraviti red tudi na klerikalni strani. Najprej je odbor Akademske zveze v Slovenju protestiral proti »oni skupini akademikov, ki izrabljajo manifestacije celokupne akademske mladine za utverzo v svoje prevratne komunistične namene.«²⁵ Prvemu koraku v razbijanju enotne študentovske fronte so sledili drugi. Separatna nočna akcija skupine katoliških študentov na univerzi v drugi polovici februarja 1933 naj bi služila kompromitiranju komunistov. Ker sta bili društvi Danica in še zlasti Borba trdno v rokah krščanskih socialistov, si je klerikalno starešinstvo skušalo ustvariti svoje pozicije vsaj v Zarji. Aprila 1933 je Zarja priredila tečaj, ki je obravnaval predvsem dva problema: marksizem in katoliško akcijo.

Prizadevanje starešinstva obeh meščanskih grupacij so v boju proti enotnosti in razredno nasprotni usmeritvi študentovske mladine spremljali ukrepi univerzitetne in politične oblasti. Zasedala je univerzitetno sodišče, študentje so se zagovarjali pred rednim sodiščem v Ljubljani in izrednim sodiščem za zaščito države v Beogradu. Med obtoženci pred beograjskim sodiščem je bil npr. tudi Boris Kidrič. Obsodbe so segle do pet let zaporov zapora. Usmerjanje velikih študentovskih demonstracij je bilo v rokah komunistov. Zato in zavoljo svojih političnih računov je opoziciionalna buržoazija z radikalnimi posegi prekinila nadaljnje enotno nastopanje slovenskih študentov.

Diferenciacija, ki se je pojavila med študentovskimi društvi spriča, zunanji posegov konec demonstracijskega obdobja, je prihajala kaj kmalu v končo fazo. Tako je bila npr. ob volitvah v Društvo slušateljev juridične fakultete razbita enotna slovenska fronta, že jeseni 1933. Poleg nacionalistov sta katoliška in triglavsko-levičarska skupina nastopali spet vsaka zase. Iz diferenciacijskega procesa sta v študentovski publicistični dejavnosti še v letu 1933 izšli dve publikaciji, ki sta jasno izrazili usmeritev dveh, kmalu nato zavoljo komunizma razpuščenih študentovskih društev. Tako so triglavani v brošuri Beseda o našem delu, namenjeni abiturientom, obrazložili delo Triglava, ki vključuje »glasnike nove miselnosti, ki pomeni odklon od dosežanega pseudonaprednjaštva z vsemi njihovimi tipičnimi slovenskimi priznaki«. Ob temeljiti predavanjih, debatnih večerih in razgovorih so se člani Triglava dodobra poučili o vsej krivičnosti obstoječega družbenega reda. Močna socialna usmeritev članstva, ki prehaja v razredno-marksistični svetovni nazor, je bila po njihovih besedah praktična posledica tega smotrnega dela. Intenzivnost notranjega družbenega življenja je spremljala vztrajanje triglavov pri samostojni svetovnonazorski in politični usmeritvi v odnosu do starešinstva. Le dober mesec pred razpustom ljubljanskega Triglava (razpustila ga je banška uprava 21. marca 1934) so starešine modrovala v Triglav neuspelem sestanku z odbornikom študentovskega društva takole: »Triglav je bil vedno svoboden v širokem okviru naprednosti, sedaj se je pa opredelil za določen nazor: marksizem. S tem ni le kršil pravil, marveč tudi najlepšo tradicijo Triglava. Menda pa le ne bomo gojili marksistične celice pod programom nacionalizma.«

Ze nekaj mesecev pred razpustom Triglava je bil razpuščen tudi krščanskosocialistični klub Borba. Iz zvanj od cerkvene gosposke so člani tega kluba izdali pred razpustom knjžico Borci. V njej so podali »jasno in odkrito« izjavo svojega prepričanja in se z njo pridružili enotni fronti študentovske mladine v Triglavu in Njivi. V obširnem sestavku z naslovom Quadragesimo anno je bil dan odgovor na vprašanje o njihovem odnosu do smernic, ki jih je cerkev do ločila glede socialnih vprašanj. Z ugotovitvijo, da papeževa okrožnica avtoritativno sankcionira kapitalizem, da povzdičuje kapitalizem v od boga dani družbeni red, da je v okrožnici neznaštevno razložena vloga kapitala, da je delavski razred v okrožnici izenačen s stroji in je z okrožnico dejansko napovedan razredni boj proletariatu, so Borci okrožnico zavrnil in se hkrati izrazili za marksistično razlago kapitalističnega družbenega ustroja. V nadaljnjem sestavku so na tej osnovi pretresli tudi vprašanje fašizma in prišli do sklepa: Cerkev je pred fašizmom povsem kapitulirala.

Poleg Borbe je bila za klerikalno starešinstvo moč no problematična tudi Danica. Tudi njeno članstvo je hotelo prekiniti s tradicijo in hoditi po samostojnih poteh. Ob takih težnjah se je za Danico zanimala celo policija. Vendar je imela ljubljanska škofija konec leta 1933 na voljo že Mladce Kristusa kralja, ki so se kot dijaška Katoliška akcija šolali pod vodstvom prof. Tomca, nalašč za sanitarne razmere v katoliških študentovskih društvih. Le-ti so s krogom prof. Ehrliha iztrgali jeseni 1933 Danico krščanskim socialistom iz rok.

Z razpusti in drugačnimi ukrepi proti upornim študentovskim društvom slovenskima meščanskima političnima taboroma pač ni uspelo zatreti nove ideološke usmeritve med študenti. V eni tedanjih analize idejnopolitičnega življenja ljubljanskih študentov²⁶ je mimo konservativnih ostankov prejšnjih kulturno-političnih taborov govor o »novi, še ne ofornjeni, še ne ideološko prečiščeni, vendar izrazito progresivni smeri z novimi, novim gospodarskim in socialnim razmeram odgovarjajočimi težnjami. Iz te smeri je jeseni 1933 izšla zamisel študentovske akcije za uni-

verzitetno knjižnico, ki je še v istem letu dobila svojo konkretno obliko. V tem času je bila konstituirana tudi Zveza strokovnih klubov tehnične fakultete, ki je ob pomanjkanju reprezentančne organizacije sklicovala meddruštvene seje, na katerih so obravnavali vprašanje šolnin, ustanovitve doma visokošolk, razširitve medicinske fakultete itd.

S stanovskimi in strokovnimi problemi ljubljanskih študentov se je kot informator namenil ukvarjati tudi jeseni 1933 izšli list Akademski glas. Rdeči signali so ga sprejeli neprijazno; med izdajatelji so bili

udeleženci omenjenih separatnih klerikalnih akcij. Ne glede na neizražena hopenja ustanovnikov lista je moč ugotoviti, da si je že tako rekoč od samega začetka našel v Akademskem glasu svoje mesto tudi demokratični, progresivni študentovski blok. Z aktivnim sodelovanjem se je študentom marksizem sčasoma posrečilo dati listu svoj pečat.

Zelja po akciji je zahtevala ustrezne organizacijske okvire. Triglavani so kmalu po razpustu kluba predložili pravila društva Mladi Triglav, ki jih je univerzitetni senat 2. julija 1934 tudi potrdil. S tem je bila spet vzpostavljena kontinuiteta v delu in ideološkem razvoju članov Triglava pred razpustom. Ponovno je bila okrepljena fronta naprednih študentovskih društev, ki jih je po razpustu Triglava in Borbe zastopal le še Akademski agrarni klub Njiva.

V ilegalo potisnjeno dejavnost študentov komunistov na univerzi in zunaj nje je seveda dušila policija, nito pa zaostajale niti univerzitetne oblasti. Januarja 1934 je bilo aretiranih 37 študentov, med njimi 8 poljskih Židov, ki so študirali v Ljubljani. Konec leta je sledila preiskava pred sodiščem za zaščito države v Beogradu proti sedmim ljubljanskim študentom. Na istočasnem procesu v Mariboru sta se med več mladimi komunisti zagovarjala dva študenta iz Ljubljane. Za ravnanje univerzitetnih oblasti s študenti komunisti je bil značilen primer Toneta Tomšiča,

katerega je po prestani eno in polletni robiji v Sremski Mitrovici izročil rektor univerzitetnemu sodišču zaradi »akademika nevednega dejanja« — komunistične propagande. Tomšiča je univerzitetno sodišče marca 1934 za vedno izključilo iz univerze.

Prizadevanje za ponovno vzpostavitev reprezentančne organizacije, Akademska akcija za univerzitetno knjižnico, ki se je spremenila v Akcijo za izpopolnitev univerze, akcija za ustanovitev doma visokošolk in še druga delovanja, ki so ali naj bi zajela vse študente, so predstavljala novo osnovo za enotno študentovsko fronto. S tem delovanjem sta bila slabo povezana nacionalistični pa tudi klerikalni tabor. Ker nista bila niti pobudnika niti nosilca teh akcij, sta ostala v glavnem ob strani. Njuno delo je bilo za zdaj omejeno predvsem le na lastna društva.

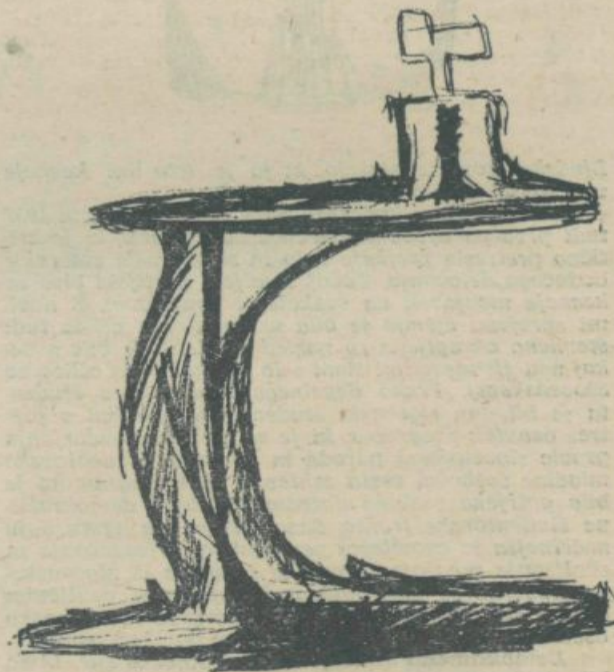
Medtem ko je v nacionalističnem taboru morda zmanjkovalo prave volje in predvsem moči, so se klerikalci temeljiteje pripravljali na nov napad na enotno študentovsko fronto. Prvi večji dogodek v okviru teh priprav je bil izid Straže v viharju. Novembra 1934 je krog prof. Ehrliha pričel pošiljati to klerikalno glasilo v javnost. Med usihanjem drugih študentovskih glasil, med njihovim ukinjanjem, so stražarji svojemu listu povečevali obseg in ga spreminjali v tednik. Njihovo osnovno politično prepričanje, po katerem so se v svojih akcijah na univerzi ravnali, je bilo dokaj jasno.

Rekatolizacija slovenskega življenja jim je bila osnovni cilj. Boj za katoliško univerzo pa jim je narokoval boj proti enotni študentovski fronti, proti formiranju enotnih lokalnih študentovskih društev, kajti le »katoliški akademiki so edini, ki zastopajo in branijo vselej in dosledno interese univerze.«²⁷

Prizorišče ostrega političnega boja na univerzi v skladu z navedenimi klerofašističnimi načeli je kaj kmalu postala Akcija za izpopolnitev univerze. Klerikalci so v svoji aktivnosti dobili to ustanovo v svoje roke. Medtem ko je še novembra 1935 tridnevna stavka študentov tehnične zaradi nove uredbe za to fakulteto stoodstotno uspela in je Akademski glas ob tem celo zastopal, da take nehotnosti na ljubljanski univerzi najbrž še ni bilo, je le tri tedne kasneje uspelo klerikalcem razbiti občni zbor Akademske akcije. Sicer pa je že ob koncu omenjene stavke, organizirane skupaj z beograjskimi in zagrebškimi kolegi in podprte s strani študentov drugih fakultet, Akademska zveza v Slovenju izjavila, da bo ob podobnih bodočih akcijah prisiljena nastopiti proti njim.

Ob ofenzivnih nastopih klerikalnega tabora razmere v levčarskih vrstah, žal, niso bile take, da bi omogočile odločnejšo zavezitev klerikalnega napada. Od enotne partijske smeri sta se cepili tako desna kot leva frakcijska skupina, kar je vnašalo zmedo in slabost v napredne vrste. Ob tem so levčarski klubi doživljali napade z najrazličnejših strani. Ze po slabem letu obstoja Društva Dom visokošolk je morala npr. predsednica na občnem zboru ugotavljati, da stražarji kažejo na društvo kot na nekakšno žensko ekspozičuro marksizma in komunizma v Ljubljani. Z napadi in nezaupanjem se je moral otepati Klub premurskih akademikov, čeprav je že na samem začetku sprejel izredno konstruktiven program dela in ga je z veliko poštovanostjo članov tudi izvajal. Sredi politično-ideološkega boja s klerikalizmom, posebej še s Stražo v viharju je bil Akademski glas prisiljen celo umolkovati. Bil je ukinjen, ker je s svojimi članki povzročal »očitno nerazpoloženje zoper politični in socialni red v državi«. Približno v istem času, spomladi 1936, je bil razpuščen še Mladi Triglav, katerega je Straža v viharju označevala za »akademske sekcije ilegalne komunistične stranke«.

V času teh ponovnih udarcev po naprednem študentovskem gibanju je prišlo do enega glavnih spopadov s klerikalci v tem obdobju. Zavoljo uredbe za tehnične fakultete so sredi marca 1936 razglasili študentje tehnične stavko za nedoločen čas. Na zborova-

nju vseh študentov je bila predlagana tudi splošna stavka. Na rektorat je večina študentovskih društev naslovila še vedno drugih upravičenih zahtev. Klerikalna društva so skladno z voljo starešinstva nastopila proti stavki in odklonila svoj podpis pod študentovske zahteve. Med večino študentov, ki so bili za stavko, in klerikalci, še zlasti stražarji, ki so bili proti njej, je prišlo do ostrejšega fizičnega obračuna. Predavanja so bila odpovedana; stavka je uspela. Klerikalci torej te študentovske akcije v njenem bistvu niso mogli razbiti.

Ze maja 1936 se je klerikalni tabor odškodoval za marčevski poraz. Pri volitvah v Akademsko akcijo za izpopolnitev univerze so zbrali 344 glasov ali štiri

mandate, levičarji 234 glasov ali tri mandate in nacionalisti 118 glasov ali dva mandata. Straža v viharju je ob tej priliki bučno ponavljala, da prihajata za bodoče javno življenje na univerzi in zunaj nje v poštev le katoliška in marksistična fronta. K izračunanim odstotkom 49,6:33,4:17 odstotkov si je polaskala: »Tako krasne zmage katoliških akademikov niti največji optimisti niso pričakovali«. Nacionalistična Naša misel pa je morala priznati, da takega poraza nacionalisti niso pretrpeli, kar stoji univerza v Ljubljani. Da ni bila zmaga klerikalcev v Akademski akciji maja 1936 slučajna, so pokazale še jesenske volitve iste leta. Manj spodbudni so bili za klerikalni tabor tedanji izidi volitev v strokovna društva.

Izgube, ki so jih imele napredne študentovske vrste s prepovedjo Akademskega glasa in razpustom Mladega Triglava sta premostila »akademsko glasilo za univerzno in javna vprašanja — 1551« in ustanovitev Slovenskega kluba. Program, ki si ga je novo glasilo začrtalo, se je oslanjal na napredne študentovske tradicije, bil je povezan z stvarnim delom naprednega študentov in je bil člen v boju s tedanjim političnim stanjem. Geslo »Ne Moskva, ne Rim — Ljubljana!« je sicer izhajalo iz tedanjih objektivnih razmer, vsebovalo pa je za tisto dobo problematične sestavine preobčutljivega samoslovenstva, ki so bile žive tudi v nekaterih drugih pojavih tedanjega naprednega študentovskega gibanja, med drugim tudi pri nastajanju Slovenskega kluba. Le-ta je imel svoj ustanovni občni zbor 6. decembra 1936.

Občasna kriza v demokratično usmerjeni študentovski fronti je vse bolj jenjavala. Ideološko razčiščenje sicer še zdaleč ni bilo končano, vendar je bila z notranjim utrjevanjem v univerzitetni partijski organizaciji dana pobuda za vrsto pomembnih akcij. Z dvema ilgalnima številkami Slovenskega študenta, ki jih je ... vja in junija 1937 izdala že okrepljena partijska organizacija, je bil razvit »širok akcijski program«, v katerem je bila »mnogo jasneje in dosledneje kot doslej postavljena široka linija borbe vseh demokratičnih sil proti fašizmu«. Slovenski študent je bil poleg tega pravzaprav prvi ilegalni list

nejše podatke o akademskem društvu Slovenski klub, v katerega so »baje prestopili člani bivšega akademskega društva Mladi Triglav, ki je bilo radi komunističnega delovanja razpuščeno.«

Z vidika zasledovanja razvoja enotne in demokratične študentovske fronte lahko pustimo trenja v okviru nacionalističnega tabora med ljotičevsko usmerjenim Edinstvom in Jadrantom v teh letih ob strani. Tudi nesporazumi med mladčevsko in stražarsko strujo glede stanovske ureditve klerikalnih študentovskih društev so na tem mestu nezanimiva. Omeniti pa je treba, da so v klerikalnem bloku povzročali skrbi krščanski socialisti ali križarji druge faze razvoja križarskega gibanja, ki so za krajši čas prevzeli celo vodstvo v Akademski zvezi. Ko so to spet izgubili, so si pridobivali društvene odbore. Prirejali so predavanja v beli dvorani Uniona, kjer so bile burne debate. Osnovani so blok Danica — Savica — Zarja, ki je poleti 1937 organiziral v Bohinju svoj prvi počitniški tečaj. Med katoliškimi študentovskimi društvi je tako nastopila tako imenovana »tretja skupina«. Le-ta je naslednje leto sicer izgubila Danico, kajti s pomočjo novincev je »vodilni katoliški smeri«, kot že pet let prej, uspelo okupirati to društvo. »Tretja skupina« je tedaj v celoti prestopila v Zarjo. Zarjani so avgusta 1939 v Bohinju priredili »akademski kulturnosocialni teden«, decembra istega leta pa jo je Narodni odbor Katoliške akcije črtal iz seznama pomožnih sil slovenske Katoliške akcije. Tako so zarjani z odklanjanjem klerikalne totalitarosti in v odporu političnemu katolicizmu prispevali svoj delež h krepitvi demokratično usmerjenih študentovskih vrst.

Boj za enotno in demokratično študentovsko fronto ni bil lahek. Rezultate volitev v Akademsko akcijo jeseni 1937 si je težko razložiti. Od 924 oddanih glasov je dobila »slovenska lista« katoliških študentov 408 glasov, enotna »nacionalna lista« 295 in »lista slovenskih demokratičnih študentov« to pot le 221 glasov. V glasilu »1551« so v začetku leta 1938 pisali o »mrtvi točki« študentovskega gibanja. Pa vendar je bila v teh letih vrsta študentovskih akcij, še zlasti takih z narodnoobrambnim in protifašističnim značajem. Policija, banska uprava in klerikalni tabor so se največkrat kazali kot njihovi nasprotniki. Kako širok krog študentov oziroma njihovih društev je prišel zavoljo svoje narodnoobrambne dejavnosti ob profašistični jugoslovanski zunanjepolitični usmeritvi v dejansko nemilost, pričata zlasti razpust Kluba jugoslovanskih akademikov iz Trsta, Gorice in Istre in razpust Jadrana v začetku leta 1938.

Podoba je bila, da je v študentovsko politično življenje prinesla docela nov moment Hitlerjeva zasedba Češkoslovaške. Z že omenjenim razglasom so se vsa študentovska društva združila v enotni akademski narodni blok. Na druge študente Jugoslavije je bil naslovljen poziv za solidarizacijo z razglasom. Kot načelni nasprotnik enotne študentovske fronte je klerikalna študentovska skupina, tedaj organizirana v Danici, Kladivu, Savici in Straži, kaj kmalu izstopila iz Narodno akademskega bloka. Sledilo ji je ljotičevsko Edinstvo. Delo v okrnjenem bloku je poslej ostajalo na ramenih Slovenskega kluba, Zarje in Jugoslavije (ustanovljene kmalu po razpustu in v nadomestilo Jadrana) in seveda komunistov, pobudnikov bloka. Ob skupnem delu, ki je imelo neposreden narodnoobrambni in s tem splošno narodni pomen, je prihajalo do koristnega zblizevanja narodno zavednih študentov in s tem tudi do širjenja in krepitve enotne, demokratično usmerjene študentovske fronte.

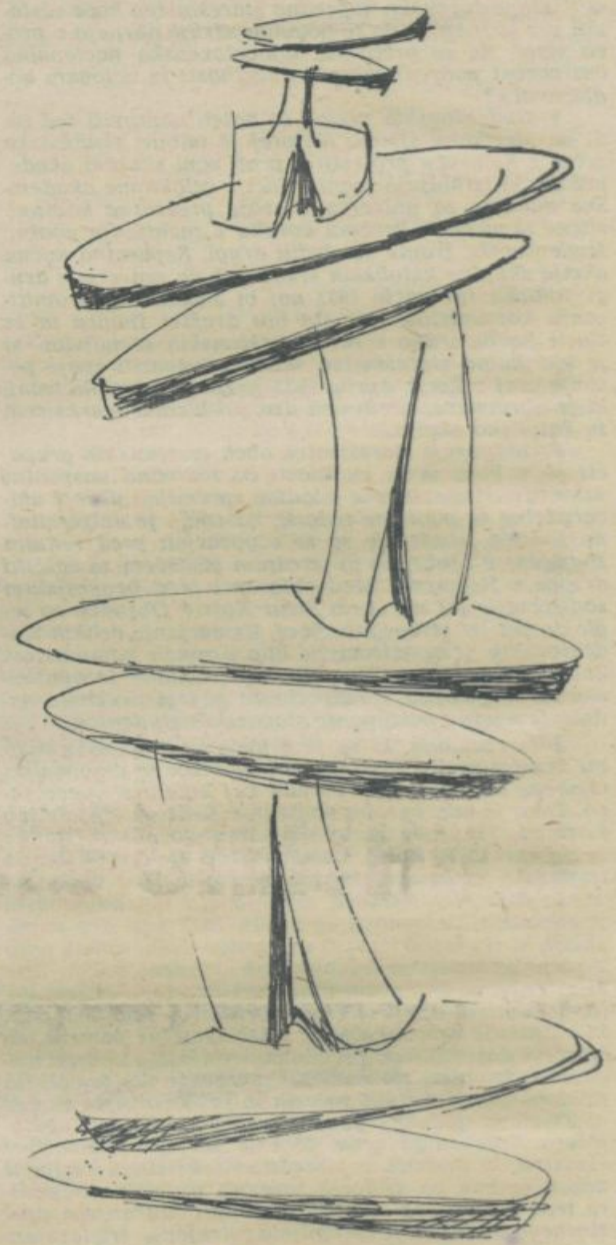
Med poslednje predvojne dogodke, ob katerih se je tedanja razdeljenost slovenskih študentov jasno pokazala, je šteti dogajanje okrog Mirovnega kongresa jugoslovanskih študentov aprila 1940. Kongres je organizirala študentovska levica v Beogradu. V Ljubljani so sledile zadrževanju delegatov in drugih udeležencev kongresa, denuncijacijam, ki so bile s tem nujno povezane, protikongresne manifestacije klerikalcev in tudi nacionalistov, ki so še enkrat pokazale, da sta se na univerzi v skladu s splošnim razvojem izoblikovala dva med seboj ostro ločena tabora. Bistvena razlika med njima je bila pač v tem, da je prvi, progresivni, v svoji zgodovinski perspektivi raste in se je drugi, reakcionarni, rezkral in v begu pred razkrojem kajžiral. Medtem ko so prvega že v mesecih pred okupacijo in seveda še zlasti po njej predstavljal akcije članov Slovenskega kluba, se je drugi pričel združevati v Protikomunistično fronto z vsemi posledicami, ki so iz tega izhajale.

Z navedenim izidom bi bil pregled idejnopolitičnega razvoja slovenske študentovske mladine v okviru njenih društev in klubov med obema vojnima pri kraju. Zdi se, da ima tudi v tem rezultatu teza o miniaturnem značaju študentovskega gibanja v odnosu do splošnejšega razvoja svoje potrdilo. Ne moremo pa si kaj, da ne bi tudi ob sklepu opozorili na poseben zgodovinski pomen nekaterih posameznosti. Tako se v odnosu študentovskih društev do starejšinskih institucij in obratno kažejo študentje z družbenorazvojnega vidika še v posebej ugodni luči. Starešine so imele v rokah oblast; njihove ustanove so razpuščale klube, sodile so in obsojale študente. Pri tem bi bilo težko trditi, da bi študentje načenjali brezploden in neučeljen generacijski boj. S svojim doslednim, načelnim in odkritim nastopanjem so vzbujali simpatije; tudi pod njihovim vplivom so se spreminjala prepričanja prenekaterih, ki niso bili iz njihovih vrst.

Od Društva študentov-komunistov do Slovenskega kluba je bil najnaprednejši del študentov v tej ali drugi obliki, pač v skladu z okoliščinami, povezan z delavskimi organizacijami. Njihova vloga pri organiziranju SKOJ v Sloveniji, pri obnavljanju partijskih organizacij med diktatorji, v najrazličnejših oblikah partijskega dela v sledečih letih je sicer znana, vendar se zdi, da je velika vloga študentovskega gibanja večkrat premalo upoštevana.

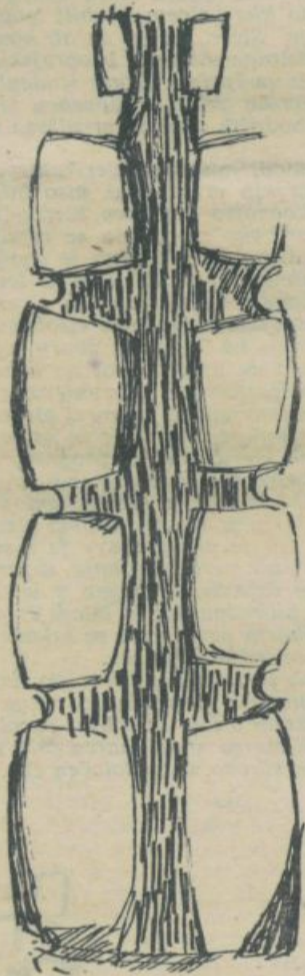
Zunaj pričujočega razpravljanja ostaja udeležba študentov v narodnoosvobodilnem boju. Kot je znano, je bila ta zelo visoka in po vlogi udeležencev iz študentovskih vrst dovolj izrazita. Zato bi bil ob socialni strukturi predvojnih študentov takšen rezultat težko razumljiv, če ne bi bil vmes dolgotrajnejši proces osvobajanja iz meščanskih idejnih spon. Z razkrjanjem meščanskih vrst je nastajala študentovska levica, ki se je kljub velikim oviram skupaj z naprednimi študenti obeh drugih jugoslovanskih univerzitetnih centrov pripravljala na odločilni boj. V tem pa je tudi njen največji pomen.

1. Edvard Kardelj, Posle dvadeset i pet godina. Četrdeset godina 2. Beograd 1960, str. 28.
2. Miha Marinko na II. kongresu KPS. II. kongres Komunistične partije Slovenije. Ljubljana 1949, str. 42.
3. E. Kardelj, n. d., str. 19.
4. Akademski glas, 5. aprila 1935.
5. Rdeči signali, revolucionarno glasilo študentov, I, št. 8.
6. P. Idejni obraz slovenske akademske mladine. Akademski glas, 5. in 19. oktobra 1935.
7. Crvena zastava, 1. aprila 1920.

8. Dr. Ivan Tavčar, Komunizem in naša mladina. Slovenski narod, 25. marca 1920.
9. Vidovdan, IV, str. 119.
10. Prim. Ivan Kreft, Opredeljevanje za levico na ljubljanski univerzi v letih 1925—1927; rokopis. Prim. tudi Vidovdan, IV., str. 61.
11. Ivan Kreft, Spomini ljudskega agitatorja. Maribor 1954, str. 22—23.
12. Petnajst let JNAD Jadrana 1920—1935. Ljubljana 1937, str. 32.
13. Mladina, IV, št. 1.
14. Mladina, III, str. 108.
15. Mladina, IV, str. 27.
16. Mladina, III, str. 98.
17. Arhiv Rektorata univerze v Ljubljani; priloška aktu 1429/29.
18. Metod Mikuž, Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji I. Ljubljana 1960, str. 127.
19. Borci. Ljubljana 1933, str. 15.
20. Petnajst let JNAD Jadrana, str. 45.
21. Prav tam, str. 47.
22. Revija Katoliške akcije 1940, str. 405.
23. Petnajst let JNAD Jadrana, str. 50—51.
24. Triglavski listi, II, št. 2.
25. Slovenec, 12. februarja 1933.
26. Akademski glas, 28. oktobra 1933.
27. Straža v viharju, I, št. 19.
28. Vladimir Krivic v govoru na zborovanju 9. novembra 1959 pred univerzo. Delo, 10. novembra 1959.
29. Arhiv Rektorata, fasc. za leto 1937.

Prip. ured.: Z ZNANSTVENEGA POSVETOVANJA OB 50-LETNICI OKTOBSKE REVOLUCIJE IN 30-LETNICI USTANOVNEGA KONGRESA KP SLOVENIJE OBJAVLJAMO REFERAT, KI ODPIRA TAKO Z ZGODOVINSKEGA KOT SEDANJEGA VI-DIKA MOŽNOST CELOVITEJSE OCENE STUDENT-SKEGA FENOMENA NA LJUBLJANSKI UNIVERZI.

Ljudske fronte s smerjo, ki jo je leto dni kasneje uveljavljal Slovenski poročevalec.²⁴

Ustanovnemu kongresu KPS je sledila jeseni 1937 tudi prva partijska konferenca na univerzi, ki je kritično pretresla prejšnje delo in si zastavila smernice bodočega delovanja. Tedaj izvoljeni partijski biro so kasneje menjavali na vsakoletni konferenci. Z novimi sprejemi članov je bila univerzitetna celica tudi številčno okrepljena (v naslednjih letih je bila z nekaj nad štiridesetimi člani celo najmočnejša celica na Slovenskem). Preko ilegalnega Slovenskega študenta je bil dan slovenski študentovski mladini v pretes osnutek programa, ki je na podlagi poudarjanja pravic slovenskega naroda in njegove študentovske mladine vseboval vrsto zahtev. S tem programom je bila potrjena vsebina dotedanjega boja demokratične študentovske fronte, dana pa je bila temu boju načrtnejša in enovitejša perspektiva. Prizadevanja za zboljšanje položaja slovenske univerze in slovenskega študenta so bila povezana s splošnim političnim bojem slovenskega naroda za njegovo vsestransko osvoboditev. V tem pa je bil njegov poseben pomen.

Demokratično usmerjene študentovske sile, ki so bile voljne sprejemati omenjeni program in so se za posamezne njegove dele dotlej še nekaj let tudi dejansko borile, so bile v teh letih v organizacijskem pogledu zajete v Njivi, tudi v Društvu Dom visokošolskih in v Slovenskem klubu. Ta zadnji je bil kljub notranji idejni neizčiščenosti in nekaterim nasprotujočim si tendencam, ki so se v začetku pojavljale v njem, že po številu svojih članov osrednja baza naprednega študentovskega bloka. Ob obletnici svojega obstoja je klub izdal brošuro Naši pogledi, v kateri je skušal obrazložiti svoj odnos do temeljnih študentovskih problemov tistega obdobja. Toda kaj kmalu je v delovanje naprednih društev zopet posegla politična oblast. Banska uprava je konec oktobra 1937 »zaradi prekoračenega delokroga« razpustila Akademski agrarni klub Njiva. Policija pa je iskala natanč-